

Familie- og kulturkomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Deres ref

Vår ref
18/4505-

Dato
01. oktober 2018

Dokument 8:219 S (2017-2018) - representantforslag om femårig nasjonalt bibliotekløft

I brev av 24. august 2018 fra Familie- og kulturkomiteen bes departementet vurdere representantforslaget fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård, Mona Fagerås og Karin Andersen, vedrørende et femårig nasjonalt bibliotekløft.

I Dokument 8:219 S (2017-2018) fremmes følgende forslag:

- "1. Stortinget ber regjeringen utforme en nasjonal bibliotekstrategi som ser oppgavefordeling og samhandling på tvers av forvaltningsnivåer. Strategien bør tydeliggjøre Nasjonalbibliotekets nasjonale ansvarsområder og foreslå en styrking av det regionale leddet. Den bør også se på samarbeid mellom folkebibliotekene og skolebibliotekene og legge til rette for videreutvikling av kombinasjonsbibliotek. Videre bør den se på hvordan nasjonale lesetiltak kan spille en rolle i samarbeid med bibliotekene.*
- 2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om en øremerket opptrapping av bevilgningene til kommunenes bibliotekdrift over fem år før bevilgningene føres inn i rammeoverføringene til kommunene. Opptrappingen skal sikre at bibliotekene i større grad har økonomiske rammer å tilby det som kreves i folkebibliotekloven, og at de kan ha høy aktivitet og oppdatere seg i møte med befolkningens behov.*
- 3. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak om etablering av et felles nasjonalt, digitalt mediebudsjett for kjøp av tilgang til digitale ressurser, som skal gjøres tilgjengelig på landets folkebibliotek, skolebibliotek og forsknings- og høyskolebibliotek.*
- 4. Stortinget ber regjeringen øke tilskuddet til og utarbeide en plan for kompetansehevingstiltak for bibliotekenes ansatte, slik at flere bibliotek enn i dag kan tilby aktiv formidling innen litteratur, musikk og film samt bistå brukerne med kunnskapinnhenting og søkestrategier i en stadig mer kompleks informasjonsjungle.*

5. Stortinget ber regjeringen sikre en videreføring av en nasjonal satsing på etablering av nye biblioteklokaler, samt tilpassing eller utvidelse av eksisterende biblioteklokaler og mobile bibliotektilbud, og fortsette å legge til rette for mer åpne biblioteker i hele landet. Dette skal bidra til at bibliotekene blir lettere tilgjengelig, med en beliggenhet der innbyggerne ferdes, gjerne i et flerbrukskonsept med andre kulturtilbud.
6. Stortinget ber regjeringen sikre at nærhet til biblioteket ivaretas når kommuner slås sammen.
7. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om skolebibliotek, inkludert utredning av en mulig lov om skolebibliotek og med forslag om å pålegge kommunene en plan for skolebibliotek."

Vurdering

Representantene beskriver bibliotekene som en grunnstein i demokratiet. Dette er jeg helt enig i, da bibliotekene er uavhengige møteplasser og arenaer for kunnskap og kultur. Som møteplass og kunnskapsarena i lokalsamfunnet bidrar folkebiblioteket til å bygge ned barrierer, fordi det er gratis og åpent for alle. Jeg er også enig i at vi trenger en offensiv bibliotekpolitikk for å videreutvikle folkebibliotekene som relevante og betydningsfulle institusjoner for fremtiden. På denne bakgrunn har jeg satt i gang arbeidet med å utarbeide en ny nasjonal bibliotekstrategi for perioden 2020-2023. 2019 skal være et Bokår, der regjeringen bidrar med 30 mill. kroner av spillemidlene for å styrke litteraturformidling i bibliotekene og andre institusjoner som fremmer leselyst og leseglede.

Jeg har følgende kommentarer til representantenes forslag, der vurderingen av forslaget som omfatter skolebibliotek (pkt. 7) er utformet av kunnskapsministeren:

1. Regjeringen satser på bibliotek og har mer enn doblet det statlige tilskuddet til utvikling av folkebibliotekene. Nasjonalbiblioteket forvalter nå 48,5 mill. kroner til prosjekt- og utviklingsmidler hvert år. Høsten 2015 la regjeringen frem Nasjonal bibliotekstrategi, som løper ut 2018. Der er det fremmet løsninger for å oppnå de bibliotekpolitiske målene om fremtidsrettede folkebibliotek og hvordan staten kan bidra til dette. Denne målrettede satsingen har ført til at vi nå ser et rekordstort besøk (24 millioner) og en mer enn tredobling av antallet arrangementer i folkebibliotekene (47 000).

Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018 gir en oversikt over statens ansvar og oppgaver til støtte for kommunenes utviklingsarbeid. Målet var å gjøre strategiske prioriteringer for å styrke statens innsats og følge opp lovendringen som trådte i kraft i 2014. Denne lovendringen tydeliggjorde blant annet folkebibliotekenes samfunnsoppdrag som arena for læring og kulturopplevelser. Noen viktige grep var å gi Nasjonalbiblioteket et større ansvar for fellestjenester for folkebibliotekene, legge til rette for bedre tilgang til digitalt innhold og strategisk bruk av prosjekt- og utviklingsmidler for å gi et løft til bibliotekenes funksjon som møteplass og kulturarena.

Tiltakene i strategien er nær ved gjennomført, da strategiperioden avsluttes ved årsskiftet.

Den nye bibliotekstrategien skal bygge på de grepene som ble tatt i strategien for 2015-2018, og samtidig løfte blant annet flere av de temaene som representantene peker på. Alle de tre forvaltningsnivåene har ansvar og oppgaver knyttet til utvikling av bibliotekene og oppgavefordelingen som er stadfestet i strategien vil ligge til grunn for videre utviklingsarbeid. Det er et potensiale for et styrket samarbeid mellom skolebibliotek og folkebibliotek. Dette er fremhevet i Jeløyerklæringen og vil være tema i ny bibliotekstrategi.

2. Det er kommunene som har ansvaret for å finansiere driften av folkebibliotekene og gjøre prioriteringer med hensyn til å utvikle gode bibliotekstjenester tilpasset behovene i lokalsamfunnet. Jeg mener at øremerking av tilskudd til en kommunal sektor strider mot prinsippene om det lokale selvstyret, der oppgaver og beslutninger skal ligge så nær dem det gjelder som mulig. Sett i sammenheng med regjeringens framlegg til kommunereform, jf. Prop. 96 S (2016-2017), mener jeg at øremerking av midler til kommunenes bibliotekdrift er et steg i feil retning. I stedet vil jeg i ny nasjonal strategi for folkebibliotekutvikling legge en plan for hvordan staten best kan bidra til en god utvikling av folkebibliotekene, og inspirere til kommunenes egen satsing.
3. Flere tiltak i gjeldende bibliotekstrategi har gjort at det er stadig mer digitalt materiale tilgjengelig i folkebibliotekene, både ved at Nasjonalbiblioteket har fått på plass en anbefalt modell for bibliotekenes kjøp og utlån av digitale bøker, samt økt tilgang til digitalt materiale fra Nasjonalbibliotekets samlinger og gjennom Norsk filminstitutt's innkjøpsordning. Representantene peker på Helsebiblioteket.no som en modell som kan brukes som mal for å etablere en ordning med nasjonalt digitalt mediebudsjett og nasjonale lisenser. Jeg er enig i at Helsebiblioteket.no leverer imponerende tjenester og har utviklet en god måte å gi tilgang til digitalt materiale innenfor en sektor. Ulike aktører har slått seg sammen under ledelse av Helsedirektoratet om kjøp av digitale ressurser for helsesektoren. Jeg er enig i at økt samordning av innkjøp på flere områder er en god idé, men en felles nasjonal innkjøpsordning for elektroniske tidsskrift og databaser for alle typer bibliotek vil ikke være ressurseffektivt, da det vil være svært kostbart og gi liten effekt. I forbindelse med ny nasjonal bibliotekstrategi vil det vurderes å gjennomføre regionale eller sektorvise prosjekter med innkjøp av elektroniske ressurser som kan benyttes på ulike bibliotek. Dette vil gi verdifull erfaring for på litt sikt å finne bedre løsninger for å gi befolkningen tilgang til digitalt materiale.
4. Norske universiteter og høyskoler har, i henhold til universitet- og høyskoleloven § 1-5, akademisk frihet i faglige spørsmål og med tanke på å utforme læreinnholdet i undervisningen. Min oppfatning er at bibliotekarutdanningene på OsloMet og Universitetet i Tromsø utvikles i takt med behovene i sektoren. I tillegg har fylkesbibliotekene en sentral rolle med hensyn til kompetanseutvikling, der de tilbyr kurs og videreutdanning til alle bibliotekansatte. Nasjonalbiblioteket støtter fylkesinitierte tiltak for kompetanseheving.
5. Mange steder i landet er det satset stort på nye biblioteklokaler og moderne bibliotekstjenester. Ett av tiltakene i gjeldende bibliotekstrategi er å bruke en andel av utviklingsmidlene på å oppruste og tilpasse eksisterende lokaler, slik at de er bedre egnet som møteplass og kulturarena. Dette løftet for bibliotekene er allerede gjennomført og denne funksjonen er styrket i landets biblioteker. Stadig flere

kommuner satser på meråpne bibliotek, det vil si ubetjente bibliotek utenfor betjent åpningstid. I bibliotekstatistikken for 2017 er det angitt at nær 100 bibliotek har ubetjent åpningstid.

Desentralisert ordning for tilskudd til kulturbygg forvaltes av fylkeskommunene. Disse midlene skal bidra til egnete lokaler for ulik kulturell virksomhet i lokalsamfunn eller i regionene og kan blant annet gis til bibliotek. Ut over dette er det kommunen selv som har ansvar for å etablere og drifte folkebibliotekene, slik at dette inngår i kommunens prioriteringer og planer. Det er, etter min mening, ikke hensiktsmessig at dette inngår i vurderingene i forbindelse med en ny nasjonal bibliotekstrategi.

6. Lov av 20. desember 1985 nr. 108 om folkebibliotek § 4 pålegger alle kommuner å ha et folkebibliotek. I lovens forarbeider er pålegget utdypet med at det er viktig at loven reflekterer at bibliotek tjenester er et kommunalt ansvar, der den enkelte kommune må stå fritt til å organisere sine bibliotek tjenester på den måten den selv finner mest hensiktsmessig. I forarbeidene presiseres videre at kommunen ikke kan organisere seg bort fra at det er et kommunalt ansvar å sørge for at kommunenes innbyggere får et godt bibliotektilbud, som oppfyller de grunnleggende krav som oppstilles i loven. Statistikken viser at selv om det har blitt færre bibliotekfilialer i landet, har det ikke vært noen betydelig nedgang i ressursene brukt på bibliotek eller antall ansatte. I arbeidet med ny nasjonal bibliotekstrategi kan det vurderes forsøksordninger i sammenslåtte kommuner for å sikre at denne intensjonen i bibliotekloven blir ivaretatt.
7. Lesing og samtaler rundt bøker har stor verdi for barns språkutvikling. Bibliotek er viktige for elevenes tilgang til et mangfold av bøker, utvikling av leseglede og utvikling av reflektert forhold til kilder og mediebruk. Opplæringsloven har i dag et tydelig krav om at bibliotekene skal kunne brukes aktivt i opplæringen. Biblioteket skal være særskilt tilrettelagt for skolen, jf. forskrift til opplæringsloven § 21-1. Vi mener at dagens lov sikrer elevene tilgang til skolebibliotek eller andre bibliotek som en viktig ressurs i opplæringen. Det lokale selvstyret har ansvaret for å finne gode løsninger for elever og andre innbyggere i kommunen. I et langstrakt og mangfoldig land vil disse løsningene variere. En ytterligere innstramming av lovkravet vil kunne hindre gode lokale løsninger som kommunene i dag kommer frem til.

Av svarene på *Spørsmål til Skole-Norge 2018* som ble utført av NIFU på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, svarer ni av ti skoleledere, både fra grunnskolen og videregående skoler, at de har skolebibliotek. Andelen skoler med skolebibliotek er noe høyere på barneskoler enn på ungdomsskoler, og store skoler tenderer i noe større grad å ha skolebibliotek enn små skoler. Mangel på plass trekkes frem som den viktigste årsaken til ikke å ha skolebibliotek. Samarbeid med folkebibliotek er mer utbredt blant grunnskoler enn videregående.

Regjeringen økte tilskuddsordningen for lesestimuleringstiltak for barn og unge i statsbudsjettet for 2018. I forbindelse med behandlingen av budsjettet fattet Stortinget følgende anmodningsvedtak: "*Stortinget ber regjeringen vurdere en ordning med*

kompetansetilskudd for å stimulere til ansettelse av flere skolebibliotekarer, etter modell fra Sverige".

Kunnskapsdepartementet har sett tilskuddsordningen og anmodningsvedtaket i sammenheng og har gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å utforme kriterier og lyse ut midler kommunene kan søke om. Midlene skal gå til personalressurser eller utvikling av kompetanse for å legge til rette for lesestimulering i regi av skolebibliotekene og folkebibliotekene der disse benyttes som skolebibliotek. At midlene i tilskuddsordningen som er innrettet mot skolebibliotek, skal gå til personalressurser eller utvikling av kompetanse, gjenspeiler regjeringens vektlegging av kompetanse hos alle som arbeider i og i samarbeid med skolen.

I forbindelse med behandlingen av Meld. St. 21 (2016–2017) Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen ble det fremmet et forslag om at det skal legges fram en melding for Stortinget om biblioteksektoren, og inkludere skolebibliotekenes og universitetsbibliotekenes rolle i utdanningene. Dette forslaget fikk ikke flertall i Stortinget.

Med hilsen

A large, stylized handwritten signature in blue ink, which appears to read 'Trine Skei Grande'.

Trine Skei Grande